

базуватися на ментальних особливостях, історичних передумовах та соціально – економічних реаліях України.

Література

1. Іванов Ю. Б. Податковий менеджмент: Навчальний посібник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. – К.: Знання, 2008. – 525 с.
2. Василенко А. В. Формування податкової культури в Україні / А. В. Василенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17...Vasilenko.pdf

Артем ВДОВИЧЕНКО

Науково-дослідний інститут фінансового права
Національного університету ДПС України

ОЦІНКА ЦИКЛІЧНО СКОРИГОВАНОГО БЮДЖЕТНОГО БАЛАНСУ В УКРАЇНІ

Для відповіді на питання реального фіскального простору країни, можливості консолідації та її кількісних параметрів необхідними є попередні оцінки фіскальної позиції уряду. Номінальний бюджетний баланс не відображає реальної ситуації в економічній системі та у системі публічних фінансів. Саме з цієї причини в академічній літературі та аналітичній діяльності міжнародних фінансових організацій використовується концепція циклічно-скоригованого бюджетного балансу (*cyclically adjusted budget balance, CAB*) або структурного бюджетного балансу (*structural budget balance, SBB*). Індикатор *CAB* покликаний скоригувати фіскальні результати уряду на циклічні флуктуації економіки, які вочевидь призводять до коливань і в державних фінансах. Іншими словами, цей показник має визначити, яким мав би бути бюджетний баланс, якби економіка розвивалась своїм «нормальним» шляхом, наприклад за сценарію, коли економіка розвиваються з постійними темпами у середньостроковій перспективі [1].

Для проведення розрахунків ми застосували певну модифікацію методу ОЕСР [2]. Для проведення коригування на циклічність нами було проаналізовано щоквартальні бюджетні та макроекономічні показники за період 2001-2011 рр. При цьому було розраховано ряд коефіцієнтів еластичності різних категорій бюджетних надходжень та видатків по відповідним макроекономічним базам. Для сторони надходжень: прибутковий податок з громадян – наявний дохід населення; податок на прибуток підприємств – фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування; податок на додану вартість – кінцеві споживчі витрати; акцизний збір із вироблених в Україні товарів, акцизний збір із ввезених на територію України товарів, ввізне мито – кінцеві споживчі витрати. Для сторони видатків: заробітна плата працівників бюджетних установ – рівень заробітної плати у приватному секторі економіки; загальні бюджетні видатки на пенсійне забезпечення відповідно до функціональної класифікації – заробітна плата населення України. Зазначимо, що представлені показники дещо відрізняються від запропонованих у методі, на який ми посилаємось. Це спричинено тим, що ряд даних неможливо сформувані з необхідною точністю та дискретністю, наприклад – це кількість зайнятих у державному секторі економіки. У таких випадках ми проводили заміну показника на такий, що є більш доступним і також добре апроксимує необхідні економічні процеси. Також, авторами аналізувались ряд інших еластичностей між категоріями бюджету та відповідними базами, що можуть демонструвати циклічні коливання і впливати на бюджет. Ті змінні, що не включені до представленого аналізу продемонстрували нульову еластичність. Оцінка цих коефіцієнтів проводилась через побудову регресій наступної специфікації:

$$\ln B_{c,t}^j = \alpha + \sum_1^i \gamma_i \ln B_{c,t-i}^j + \sum_1^k \beta_k \ln V_{c,t-k}^j + A + \varepsilon \quad (1)$$

де коефіцієнт еластичності (β_k) може змінюватись в часі, а макроекономічна база, відповідно, впливати на категорію бюджету з певним лагом. Лаги в моделі підбирались таким чином, щоб прибрати автокореляцію із залишків. Перед проведенням розрахунків з даних було видалено тренд через застосування НР-фільтру. Для розрахунків використовувались дані зі

зведеного бюджету України, перед проведенням оцінок всі показники було переведено в ціни 2007-го року і скориговано на сезонність.

В середньому САВ за досліджуваний період свідчить про збалансування публічних фінансів в Україні, оскільки даний показник становить 1,9% ВВП. Натомість циклічна компонента бюджетного балансу є дефіцитною (-3% ВВП), що спричинено передусім різким циклічним падінням надходжень у 2009-2010 рр. В основному такий значний негативний ефект на систему публічних фінансів було спричинено через надходження з податку на прибуток, оскільки сумарна еластичність цих надходжень по базі оподаткування є близькою до 1, а сама база (фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування) зазнала катастрофічного падіння у кризові роки. Така статистика повинна розглядатись в трьох основних аспектах. В останні роки ні циклічна, ні трендова складові бюджетного балансу не демонструють обнадійливі показники. У 2011 р. циклічна компонента в середньому дорівнювала нулю, а САВ вказував на дефіцит на рівні 2% ВВП. Це означає, що економіка перебуває на сьогодні в статичному стані, тому і вплив фази циклу економічної активності є мінімальним. Натомість довгострокова компонента вказує на негативні тенденції. Велика варіація циклічної та, відповідно, трендової компоненти вказують на слабку дію автоматичних фіскальних стабілізаторів в економічній системі України. Це є ознакою значних потенційних небезпек як для фіскальної системи, так і для загальної фінансової безпеки країни. Особливо, зважаючи на те, що вітчизняна економіка відноситься до класу малих та відкритих. Негативні тенденції у довгостроковому фіскальному балансі, які однак ще не є критичними, повинні оцінюватись з врахуванням того, що у середньостроковій перспективі на бюджет ляже тягар фінансування пенсійного фонду, оскільки проблеми у сфері пенсійного забезпечення накопичувались протягом довгих років, є системним і певною мірою екзогенними через старіння населення не тільки України, але і всього світу. В ракурсі викладених обставин можна зробити висновок про необхідність переходу від теоретичних розробок до практичних впроваджень у питанні бюджетної консолідації в Україні.

Література

1. *Blanchard O. Suggestions for a New Set of Fiscal Indicators / O. Blanchard // OECD Economics Department Working Papers. - № 79. – 1990. – P. 34.*
2. *Cour-Thimann P., Cos P. H., Mohr M., Tujula M., Bouthevillain C., Langenus G., Momigliano S., van den Dool G. Cyclically adjusted budget balances: an alternative approach / P. Cour-Thimann, P. H. Cos, M. Mohr, M. Tujula, C. Bouthevillain, G. Langenus, S. Momigliano, G. van den Dool // Working Paper - No 77. - European Central Bank. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ecb.de/pub/pdf/scpwps/ecbwp077.pdf>*

Тетяна ВЕЛИКСАР

Одеський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

В умовах фінансової кризи в нашій державі значно знизилася економічне та соціальне становище громадян. Для покращення якості їх життя необхідний надійний соціальний захист та належне пенсійне забезпечення, що має надати держава. Рівень соціального захисту та пенсійного забезпечення визначається економічним станом кожної країни.

На жаль, чинна система пенсійного забезпечення України знаходиться в кризовому стані та потребує реформування. З жовтня 2011 року в нашій країні вже діє реформа системи пенсійного забезпечення, проте вона має довгострокові перспективи та не вирішує нагальних проблем.

Проблематика забезпечення належного рівня соціального захисту, в тому числі і пенсійного забезпечення стала сферою інтересів таких вчених, як: С. Прилипко, О. Коваль, М. Мних, М. Карлін, В. Опарін, І. Сирота, В. Федосов, М. Шаварина, С. Юрій та інших. Дослідження даної проблеми залишається актуальним в зв'язку з нестабільністю законодавства в нашій країні, що проявляється частими змінами в ньому.